Direcció de la col·lecció:
Rosa Colomer i Artigas

Coordinació:
F. Xavier Fargas Valero

Edició d'aquest volum a cura de:
F. Xavier Fargas Valero

Edició i transcripció de textos:
F. Xavier Fargas Valero
Pilar Hernández Abellán
Joan Martínez Terrones

Imatges:
Henar Velàzquez Montané

Espais Terminològics 2007

Neologia terminològica: el tractament dels manlleus

Actes de la jornada del 7 de novembre de 2007

TERMCAT, Centre de Terminologia

EUMO EDITORIAL / TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA

La comunitat sud-asiàtica que viu a Catalunya i la població catalana que hi està més en contacte per qüestions de feina, vida social, amistats, etc. desenvolupen també un llenguatge amb manlleus de l'altre idioma per a conceptes que són difícils d'explicar quan parlen entre ells. Així, per exemple, és habitual sentir paraules com *recurs*, *jutjats* o *ajuntament* en una conversa entre pakistanesos de Barcelona, ja sigui parlant urdu, punjabi o hindi. Utilitzen aquests mots, però, amb una entonació i una pronunciació típica de les seves llengües. I la població catalanoparlant en contacte amb aquesta comunitat també utilitza ja salutacions en urdu, hindi o punjabi quan parla en català amb ells. No és estrany, doncs, veure un proveïdor de productes alimentaris saludant el propietari d'una botiga originari de Bangla Desh amb un *namashkar*, d'estil bengalí. Els *samoses* (unes empanades de verdures fregides d'estil indi) es troben en totes les botigues d'alimentació dels habitants d'origen sud-asiàtic de Barcelona, i tothom els compra, els de fora i també els autòctons. I el *chai* (te indi amb llet) és una paraula que els catalans que van a sopar a restaurants sud-asiàtics també coneixen prou bé.

Tots aquests exemples mostren que la llengua parlada és molt dinàmica. En un espai-temps multicultural i multilingüístic la comunicació directa és l'objectiu més important. L'existència de manlleus en les nostres llengües també ens mostra el grau d'interacció entre cultures i pobles diferents. Observar les cultures sud-asiàtiques en contacte amb la cultura i la llengua catalanes és un procés que enriqueix la nostra comprensió de la interculturalitat entre les dues comunitats.

5. Els manlleus de les llengües amb alfabets no llatins: el cas del xinès

Sara Rovira i Esteva

SARA ROVIRA I ESTEVA

És llicenciada i doctora en Traducció i Interpretació per la Universitat Autònoma de Barcelona, i actualment és professora de llengua xinesa i de traducció del xinès a la Facultat de Traducció i Interpretació d'aquesta mateixa universitat. És també autora de nombroses traduccions literàries i audiovisuals. Acaba de publicar, juntament amb dues col·legues més de la universitat, el manual Lengua china para traductores *i en aquests moments està treballant en el llibre* La lengua china y su contexto *per a Edicions Bellaterra.*

5.1 Introducció

La meva relació amb la terminologia és força primerenca i començà de manera seriosa quan l'autor del *Diccionari xinès-català-xinès* de l'Enciclopèdia Catalana, Zhou Minkang, m'encarregà la correcció de la part xinès-català, tasca que vaig dur a terme al llarg de l'any 1996. En aquell moment vaig experimentar per primer cop i en primera persona les mancances en la disponibilitat de recursos per poder dur a terme amb normalitat i satisfactòriament un encàrrec com aquell. Els problemes terminològics principals amb què em vaig trobar estaven relacionats amb la fauna, la flora i els objectes de la

vida quotidiana a la Xina sense equivalents en català, allò que en terminologia s'anomena *xenismes* i en traducció anomenem *culturemes*. Aquests termes en molts casos s'havien deixat només en llatí (opció poc adequada per a un diccionari general de consulta per al gran públic) o bé estaven traduïts del castellà sense que s'hagués buscat la forma catalana equivalent. Per exemple, en lloc de *dofí del lang-Tsé* i *roure negre*, que són les formes correctes en català, hi deia *marsopa negra sense aletes* i *roure mongol*, respectivament.

En aquell moment vaig recórrer al TERMCAT, que, val a dir-ho, em va ser de gran ajuda, perquè em va oferir solucions i certa seguretat que podria realitzar la meva tasca amb garanties. Això no obstant, i com era lògic, el TERMCAT només podia arribar fins a cert punt, perquè el cas del xinès els venia molt de nou i, per manca de recursos, tenien dificultats a l'hora de fixar criteris per a la incorporació de manlleus d'aquesta llengua. Haig de reconèixer que vaig experimentar un cert xoc quan, en una de les meves consultes, em van demanar que els fes una proposta. Així és com vaig passar del paper de consultant a consultada, i s'originà el principi d'una col·laboració que estic convençuda que ha estat beneficiosa per a ambdues parts.

Des d'aleshores he necessitat recórrer al TERMCAT en nombroses ocasions, sobretot en el desenvolupament de la meva tasca com a traductora, que m'ha fet palesa la gran necessitat que tenim els professionals de la llengua de disposar de fonts d'informació i de criteris clars i estandarditzats pel que fa al tractament dels termes d'origen xinès. El dilema que se'ns presenta sovint com a traductors és si hem de transcriure, adaptar o traduir.[1]

La meva doble condició de traductora i d'acadèmica em situa en una situació compromesa i, a vegades, fins i tot contradictòria. Com a acadèmica, no només puc establir i seguir les directrius que em semblen més adequades i pertinents, sinó que, a més, sóc referent i font d'informació per a d'altres professionals que després la difonen a la societat (TERMCAT, mitjans de comunicació, etc.); com a traductora, sovint haig

1. Per a una exposició més detallada dels problemes de traducció entre el xinès i el català, vegeu: ROVIRA, Sara. «Translating Chinese pop fiction». *Perspectives: Studies in Translatology*. Vol. 15 (2007), núm. 1, p. 15-29.

de sotmetre'm al gust d'editors o al criteri d'altres institucions de referència, com ara l'Institut d'Estudis Catalans o l'Enciclopèdia Catalana, amb les propostes de les quals sovint no estic d'acord. Entenc que els públics i les necessitats en cada àmbit poden variar, però això m'obliga a solucions diferents en cada cas i a incórrer en unes incoherències que, personalment, em resulten incòmodes.

A continuació, repassaré la relació històrica del català amb el xinès des del punt de vista terminològic, analitzaré quina és la situació actual quant als criteris de les institucions de referència en aquest àmbit i l'ús real que se'n fa i, finalment, a partir de les necessitats i mancances detectades, faré algunes propostes que, des del meu punt de vista, podrien contribuir a millorar la situació actual.

5.2 Relació històrica del català amb el xinès

És difícil establir quants termes hi ha en català que procedeixen del xinès perquè sovint ens han arribat indirectament a través d'altres llengües (vehiculats) o bé fa tant de temps que els vam incorporar que no en tenim consciència (com pot ser el cas de *porcellana* o *seda*). D'acord amb el *Diccionario de la lengua española*, de la Reial Acadèmia Espanyola (*DRAE*), tan sols hi ha vuit termes en castellà que vénen del xinès: *cha*, *chinchín*, *caolín*, *champán*, *charol*, *jangua* y *sanglei*. D'aquests mots, només he trobat recollits al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans *caolí* i *xarol*, que també consten al Cercaterm del TERMCAT, però en cap dels dos casos s'esmenta que siguin d'origen xinès.[2] La majoria dels termes recollits en el *DRAE* són molt poc comuns; en canvi, hi ha nombrosos termes que apareixen sovint als mitjans de comunicació nacionals o que, fins i tot, fa anys que formen part de la nostra quotidianitat que no hi consten. A partir de la informació que apareix al Cer-

2. De fet, si es vol fer una cerca per llengua d'origen en la versió en línia del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, l'opció del xinès no hi és.

caterm, a la qual he afegit altres termes que he considerat que podien tenir el tractament de manlleus, he elaborat una llista de termes manllevats al català d'origen xinès.[3] Tot i que ben segur no és exhaustiva, crec que aquesta llista pot donar una idea del volum i de la importància que està agafant últimament aquest fenomen i pot servir de punt de partida o document de treball si alguna institució es proposa normalitzar els manlleus d'origen xinès al català de manera més sistemàtica.

5.2.1 Com s'han vehiculat els manlleus xinesos al català

Molts dels termes xinesos que s'han introduït al català ho han fet a través de l'anglès o del castellà, tot i que en anglès trobem molts més termes d'origen xinès que no pas en català, ja que les relacions i els contactes bilaterals entre la Xina i els països de parla anglesa es remunten a molt abans i han estat força més intensos.

Les vies d'accés dels termes d'origen xinès a les llengües europees han estat de diferent tipus al llarg de la història. Hem de tenir en compte que la idiosincràsia d'aquestes vies ha influït decisivament en les característiques d'aquests termes. Les següents són les principals:

- A través de la ruta de la seda: termes influïts pels països pels quals passaven les caravanes comercials en fer aquesta ruta entre Orient i Occident.
- A través dels missioners portuguesos i espanyols que van anar a la Xina: termes influïts pel llatí.
- A través dels primers sinòlegs que van viure a la Xina: termes influïts sobretot pel francès.
- A través de les rutes de comerç marítimes: termes influïts pel regionalecte min[4] —especialment el dialecte d'Amoy—, amb presència en els ports del sud-est asiàtic (per exemple, *te*).
- A través dels primers emigrants xinesos als EUA durant la Febre de l'Or: termes influïts pel regionalecte yue —especialment el dialecte de Taishan— (per exemple, *chop suey*).
- A través de la colonització de Shanghai: termes influïts per les llengües europees i el japonès.
- A través de la colonització anglesa de Hong Kong: termes influïts pel regionalecte yue —especialment el dialecte cantonès— (per exemple, *cheongsam*).
- A través de la comunicació internacional moderna a partir de l'obertura de la República Popular de la Xina als anys 70 i amb l'emigració de xinesos a tot el món: termes influïts pel mandarí (per exemple, *tai-txi-txuan*, *fengshui*, etc.).

Actualment, les principals vies d'accés de termes d'origen xinès al nostre país són les traduccions literàries, els catàlegs d'exposicions, l'etiquetatge de productes d'importació, la gastronomia i els mitjans de comunicació. Així doncs, la incorporació té lloc bàsicament com a fruit d'una activitat traductora que, llevat dels dos primers casos, no se sol deixar en mans de professionals de la traducció i, encara menys, d'especialistes en terminologia.

De traduccions literàries del xinès al català se'n fan ben poques, però, en tot cas, la cerca d'equivalents i la manera de transferir realitats que ens són alienes a la llengua d'arribada queda en mans del criteri del traductor (sovint tutelat i/o condicionat per l'editor o pel corrector de l'editorial). A vegades, les traduccions són indirectes (fetes a través de l'anglès o del francès) i el traductor desconeix el context xinès de manera que, per més que sigui un bon traductor, és força inevitable que, als ulls del sinòleg, cometi errors terminològics o de traducció.

L'experiència més o menys directa que tinc amb la traducció de catàlegs d'exposicions (mobiliari, vestit, art, etc.) és que sovint el grau d'especialització dels textos és tan alt que el traductor se sent totalment venut per la manca de materials

3. Podeu consultar aquesta llista a l'annex (5.6).

4. Entenc *regionalecte* com a llengua o grup de dialectes mútuament ininteligibles respecte d'altres regionalectes, per exemple, el yue respecte del mandarí. Per qüestions polítiques, el terme que se sol usar per designar aquesta realitat és *dialecte* però, des del punt de vista científic, aquesta denominació no és la més adequada.

de referència adequats, la qual cosa l'obliga en la majoria dels casos a l'adopció.

La traducció de les etiquetes informatives dels productes d'importació xinesos i dels plats en les cartes dels restaurants xinesos està feta per xinesos i presenta un grau de qualitat molt baix, la qual cosa causa desconcert als que coneixem les dues llengües, tant per la manca de rigor que demostra, com pel fet que posa de manifest el poc control administratiu que hi ha sobre aquesta activitat. Per posar només alguns exemples escollits aleatòriament de productes importats de la Xina que es poden trobar en botigues especialitzades del nostre país, trobem que 毛豆荚 (*maodou jia*) està etiquetat com a *habas congeladas*, quan una traducció més literal seria *vainas de soja tierna*; 豆瓣酱 (*doubanjiang*) apareix com a *salsa tobanjan*, que no és més que una transcripció mal feta quan es podria traduir perfectament per *salsa de granos de soja fermentados*; el pot de 甜面酱 (*tianmianjiang*) ens ofereix l'equivalència funcional *salsa para pato*, quan potser convindria una traducció més literal, com ara *salsa dulce de harina fermentada*, en tot cas amb la indicació de com usar-la entre parèntesi; a l'etiqueta de la bosseta de 火锅调料 (*huoguo tiaoliao*) hi diu simplement *molho*, terme totalment indesxifrable, quan una traducció més o menys literal com ara *condimento para fondue* o bé *base para olla mongola*, també s'entendria perfectament.[5] En definitiva, és sorprenent que s'obligui a etiquetar en castellà (i català) els productes importats, però que ningú no vetlli perquè la traducció es faci amb un mínim de garanties, sobretot tenint en compte que molts d'aquests productes són de caire alimentari o farmacèutic i poden tenir una incidència directa en la salut.

Pel que fa a les cartes dels restaurants, en general, les traduccions proposades per a aquest tipus de termes tenen tendència al reduccionisme. Això pot ser a causa d'una manca d'equivalents, encara que massa sovint també es deu a la poca professionalitat dels qui han fet la traducció. N'és un exemple la traducció de 炒 (*chao*) 'saltar', 煎 (*jian*) 'fregir amb poc oli' i 炸 (*zha*) 'fregir amb molt d'oli' per *fregit* en tots els casos, de

5. He inclòs aquests exemples en castellà perquè no n'he trobat cap en català i perquè estic convençuda que si mai s'etiqueta en català, en tot cas, es farà a partir de la traducció castellana.

manera que en lloc d'*arròs saltat tres delícies* hem de demanar *arròs fregit tres delícies*. Així doncs, a les cartes dels restaurants xinesos, entre d'altres, es perden bona part dels matisos referents als diferents tipus de cocció que reben els aliments a la cuina xinesa. També considerem excessivament simplistes termes formalment incorporats com ara *pa xinès*, *amanida xinesa* i *cervesa xinesa*, ja que no tenen un únic referent. A la Xina hi ha molts tipus de plats que podem considerar un tipus d'amanida, i, per cert, difícilment seran com les que ens serveixen en determinats restaurants xinesos del nostre país.[6] Així doncs, aquesta terminologia poc acurada ha contribuït, en part, a una determinada imatge de la cuina xinesa i, per extensió, dels xinesos, totalment distorsionada i que no fa justícia a la realitat, ja que la gastronomia d'aquest país és famosa al món per la seva riquesa, varietat i exquisidesa.[7]

Amb la presència d'enviats especials a la Xina, els periodistes han pogut conèixer de primera mà la realitat xinesa i en alguns casos, fins i tot, han fet l'esforç d'aprendre l'idioma. Tot plegat ha contribuït enormement a millorar la qualitat de la traducció i el trasllat de termes d'una llengua a l'altra que fan aquests professionals. Això no obstant, la Xina cada dia és més present als mitjans de comunicació del nostre país i sovint, per falta de guies d'estil i de materials de referència que donin directrius clares quant al tractament que han de rebre els termes d'origen xinès, els periodistes han de prendre decisions i oferir les seves pròpies solucions. Tal com veurem tot seguit, això provoca que coexisteixin diferents propostes per a un mateix terme i no ajuda a normalitzar la situació.

Després de fer un seguiment i buidatge sistemàtic dels termes d'origen xinès apareguts als mitjans de comunicació de més tirada al nostre país i consultar la base de dades de l'Observatori de Neologia dels Mitjans de Comunicació,[8] he

6. De fet, el terme xinès per a amanida, *shala* (沙拉), és un manlleu de l'anglès.

7. Existeix actualment al TERMCAT un projecte sobre la taula per pal·liar aquest aspecte concret de la terminologia d'origen xinès que esperem que comenci a donar fruits a partir de l'any vinent.

8. Vull agrair l'atenció i l'ajuda rebudes per part d'aquest observatori, ja que se m'ha facilitat la consulta de la seva base de dades en línia

observat nombroses incoherències. Per exemple, a *La Vanguardia* trobem l'ús de *Guangzú*, *Guanzou*, *Guanzhou* i *Cantón* referits tots a la mateixa ciutat. En el cas del català trobem, per exemple, almenys tres variants diferents per a un mateix terme en funció del mitjà que les publica: *tai-chi*, *tai-txi* i *tai-txí*. Per això, malgrat que en els darrers anys haguem detectat certa millora quant a la manera d'introduir els termes xinesos en els mitjans de comunicació, la situació és encara una mica preocupant, precisament perquè ara per ara és la via d'entrada principal de manlleus del xinès i les pròpies característiques del medi fan que es requereixi molta immediatesa en les solucions proposades.

5.2.2 Àrees temàtiques

Quant a les àrees temàtiques dels termes ja fixats o que circulen actualment, les següents són de les més importants que he identificat:[9]

- Medicina i filosofia: *acupuntura*, *yin*, *yang*, *fengshui*, *tai-txi-txuan*, *txi-kung*, *zen**, *energia vital*, *tuina*, etc.
- Gastronomia: *te*, *chop suey*, *quètxup*, *litxi*, *col xinesa*, *cumquat*, *tofu*, *pa xinès*, *te de Pu-erh*, *oolong*, *amanida xinesa*, *ang-khak*, *cervesa xinesa*, *flam xinès*, *bolet negre*, etc.
- Oci: *go**, *mahjong*, *pipa*, *qin*, *zheng*, etc.
- Fauna: *francolí xinès*, *gat del desert xinès*, *gos crestat xinès*, *guatlla xinesa*, *martinet menut xinès*, *musaranya cuacurta xinesa*, *oriol xinès*, *pangolí xinès*, *rata del bambú xinesa*, *ratpenat de ferradura xinès*, *reineta xinesa*, *shar-pei*, *talp musaranya xinès*, *al·ligàtor xinès*, *esquirol volador xinès*, *dofí del lang-tsé*, etc.
- Flora: *om xinès*, *palmera xinesa de Chusan*, *acàcia xinesa*, *ginkgo**, etc.

<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>.

9. L'asterisc indica que termes que jo considero d'origen xinès molt probablement s'han introduït a través del japonès.

- Utensilis: *bastonets (xinesos)*, *wok*, *vaporadora de bambú*, etc.
- Política: *tigre de paper*, *ascens pacífic*, *un país dos sistemes*, *política del fill únic*, *les cinc modernitzacions*, etc.

5.2.3 Mecanismes d'incorporació i comparació amb d'altres llengües

Si analitzem els exemples recollits al Cercaterm i els que s'usen actualment en els mitjans de comunicació, trobem que per a la incorporació d'aquests termes s'ha recorregut a:

i) Formes alternatives en català: *acupuntura*, *energia vital*, *pa xinès*, *amanida xinesa*, *dofí del lang-tsé*, *bastonets*, *un país dos sistemes*, *vaporadora de bambú*, etc.
ii) Adopcions: *yin*, *yang*, *tuina*, *pipa*, *zheng*, *fengshui*, etc.
iii) Adaptacions: *tai-txi-txuan*, *litxi*, *cumquat*, *tofu*, *txi-kung*, etc.
iv) Adopcions de formes adaptades prèviament a d'altres llengües (l'anglès, el japonès o regionalectes amb pronunciacions diferents del mandarí): *chop suey*, *te de Pu-erh*, *oolong*, *ang-khak*, *bolet negre*, *go*, *mahjong*, *ginkgo*, etc.

El TERMCAT sol fer-se assessorar per experts, sospesa i justifica molt bé totes les seves propostes. Això no obstant, creiem que de vegades la mateixa manera de treballar, que consisteix a anar resolent aïlladament termes concrets, fa que es perdi la visió de conjunt i que s'incorri, des del nostre punt de vista, en algunes contradiccions. Per exemple, sorprèn que al Cercaterm es distingeixi entre *jinrikisha* i *rickshaw*, segons si el vehicle és de tracció humana o no, ja que ambdós termes provenen de la paraula xinesa *renliche* (人力车) (literalment 'vehicle de força humana'). També em pregunto si diferents termes, un d'origen japonès i un altre d'origen xinès no tenen, en realitat, els mateixos referents, com ara els instruments musicals *biwa* i *pipa*, d'una banda, o *xiitake* i *bolet negre*, de l'altra.

El criteri general de la *Gran enciclopèdia catalana*, tal com està explicitat a la seva introducció, és optar per la translite-

ració per tal de donar a les formes estrangeres d'alfabet no llatí un tractament semblant a les d'alfabet llatí, és a dir, la més propera a la grafia d'origen. Quant al cas concret del xinès, s'estableix que la transcripció adoptada és el pinyin. Ara bé, quan la transcripció en pinyin difereix de la Wade modificada en una entrada important, és entrada també la transcripció en aquest segon sistema tot remetent a la forma en pinyin. En els noms geogràfics són entrades també algunes transcripcions menys regulars però usuals. Per a la toponímia de Taiwan es conserva el sistema Wade Giles. Per tant, és evident que en aquesta obra coexisteixen una diversitat de sistemes de transcripció i de criteris difícil de justificar; a més a més, la transcripció suposadament en pinyin presenta errors, si més no, en les entrades accessibles des del web del grup editorial.[10]

Pel que fa a la comparació amb d'altres llengües, en el món anglosaxó trobem dues tendències. D'una banda, les obres literàries escrites per descendents xinesos directament en anglès normalment fan servir sistemes de transcripció propis o que ja han caigut en desús. També hi ha tendència a recórrer a formes alternatives que sovint fan pràcticament irreconeixible el terme original; per exemple, *vestit xinès*, *sopa de llavors de sèsam negres*, *bunyols en forma de lingot d'argent*, *llamina dura digital*, etc.[11] En canvi, en el món acadèmic hi ha consens en la bonança d'utilitzar el pinyin en totes les circumstàncies i, fins i tot, s'han corregit grafies que ja estaven fixades per l'ús i la tradició en favor d'una transcripció en pinyin (per exemple, en anglès el terme *Beijing* ha substituït *Peking*). En el món francòfon, llevat de casos aïllats, el pinyin és l'únic sistema en ús, tant en els cercles especialitzats com en els àmbits més generals (editorials, mitjans de comunicació, etc.)

10. En canvi, altres obres d'aquest mateix grup editorial, com ara el *Diccionari català-xinès xinès-català* fan una aposta clara per l'ús del pinyin, tot i que es mantenen les adaptacions fonicogràfiques *Xangai*, *Pequín*, etc.

11. Tots aquests exemples estan extrets de l'obra TAN, Amy. *El club de la bona estrella*. Barcelona: Edicions 62, 2001. [Traducció de Jordi Arbonès].

5.3 Situació actual al nostre país

5.3.1 Criteris de les institucions implicades

Els criteris per al tractament dels manlleus i els calcs publicats pel TERMCAT a *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia* (2005) s'inspiren en els principis següents:

- Prioritització de l'alternativa catalana que respongui als procediments neològics interns.
- Quan l'alternativa no sigui possible, adequació del manlleu al sistema lingüístic o, si l'adaptació no és pertinent, adopció de la forma manllevada sense modificacions.
- Introducció del manlleu o del calc imprescindible tenint en compte el conjunt de la llengua i el llenguatge d'especialitat.
- Respecte a les normes internacionals pròpies de cada àrea.
- Respecte a les tendències terminològiques de cada àrea d'especialitat (grau de tecnicitat, llengües de més influència, etc.).
- Cerca del consens dels professionals per a garantir l'acceptació social i l'ús de la forma més adequada.

En el cas concret del xinès, el Consell Supervisor del TERMCAT ha tendit majoritàriament a fixar els termes a partir de la transcripció, tret de casos excepcionals en què ha considerat que els termes estudiats estaven ja plenament incorporats al català i que calia, per tant, grafiar-los segons les normes d'aquesta llengua (Colomer, Fargas, Montes, 2005).

Quant a la *Gran enciclopèdia catalana*, com ja hem esmentat més amunt, observem certa tendència cap a l'ús del pinyin, tot i que es combina amb d'altres sistemes i la seva aplicació tampoc no és del tot correcta. Per exemple, al web del grup apareix *Huan He*, quan la forma correcta seria *Huang He* o bé *riu Groc*; apareix també la forma *Nantung*, quan la transcripció correcta seria *Nantong*, etc. També observem que s'adopten termes per als quals existeixen formes alternatives en català, com ara *sheng*, que simplement significa *província*. Finalment,

també es mantenen formes que estan adaptades fonicogràficament al català des de fa temps, com ara *Iang-Tsé*, *Pequín*, *Xangai*, etc.

L'Institut d'Estudis Catalans no ha publicat cap proposta per a la transcripció dels mots xinesos en català (tal com ha fet amb l'hebreu, l'àrab i el rus), però la sensació és que la política és més aviat cap a l'adaptació fonicogràfica.

5.3.2 Eines a l'abast dels professionals

Actualment, cada cop hi ha més consens, tant dins com fora de les nostres fronteres, que el sistema de transcripció que s'ha d'usar per als termes xinesos és el pinyin (*hanyu pinyin*). El pinyin és el sistema oficial del govern de la Xina continental, el recomanat per l'International Standards Organization, ISO,[12] i el que es fa servir a tots els organismes internacionals amb presència xinesa, per la qual cosa el seu ús ens apropa tant a la Xina com a la resta del món. A més a més, el pinyin, en tant que sistema d'indexació, ens facilita enormement la introducció de termes a l'ordinador, la cerca de paraules en el diccionari i la recuperació de la informació en catàlegs de biblioteques, per posar només alguns exemples.

L'avantatge d'un sistema de transcripció estandarditzat com ara el pinyin és que acaba o, si més no, redueix la coexistència de diferents formes per a un mateix referent. Per exemple, entre els llibres que apareixen al catàleg de la biblioteca de la Universitat Autònoma de Barcelona, trobem les següents formes per a *Mao Zedong*: *Mao Tsé-Tung*, *Mao Tse-Tung*, *Mao Tse-Toung* i *Mao Zedong*. Els catàlegs de les biblioteques miren d'unificar les formes i en teoria també segueixen les directrius de l'ISO; això no obstant, la diversitat de formes que coexisteixen a la societat pot confondre els bibliotecaris i donar lloc a errors, els quals dificulten en gran mesura la cerca d'un llibre o d'informació en general. Tal com afirmen Colomer, Fargas i Montes (2005), optar per un sistema de transcripció més o menys reconegut internacionalment permet donar un tractament homogeni a totes les formes i evita haver-se de plantejar en cada cas la conveniència o no de l'adaptació i fins a quin punt és factible fer aquesta adaptació.

Això no obstant, el pinyin té dos inconvenients. D'una banda, és un sistema de transcripció que utilitza l'alfabet llatí, però les grafies no es corresponen a la pronúncia catalana (ni a l'anglesa, ni a la de cap altre idioma), de manera que per a poder-les pronunciar acuradament cal un mínim de formació prèvia. Per exemple, el so de la lletra *c* no és /k/ ni /s/ sinó /ts^h/. Ara bé, el món es fa cada vegada més petit i, des del meu punt de vista, si som capaços de pronunciar termes provinents de l'anglès o del francès sense conèixer en profunditat aquestes llengües, també podem fer un esforç per pronunciar els termes que adoptem en pinyin, tant se val si no els pronunciem amb una precisió total. D'aquesta manera també afavorirem la coneixença del xinès, en concret, i dels xinesos, en general.

D'altra banda, les normes publicades sobre l'ortografia del pinyin no preveuen totes les situacions possibles i sovint no donen resposta als dubtes que ens planteja com a usuaris. Per exemple, la qüestió de quan determinats morfemes s'han d'escriure junts o separats és especialment complicada, perquè depèn en gran mesura de si la seva coocurrència està fossilitzada, és a dir, de si la combinació d'aquells morfemes forma una paraula o no. Com que la línia divisòria entre el que es considera paraula o no en xinès és difusa, aquesta qüestió no és gens banal i fa que hi hagi discrepàncies d'un autor a un altre. El problema principal és que, malgrat que el pinyin disposa d'unes normes ortogràfiques que estan publicades en xinès,[13] se n'ha fet poca difusió i molt pocs professionals les coneixen. En conseqüència, l'aplicació del pinyin no es fa sempre correctament, la qual cosa provoca que tornin a coexistir diferents formes per a un mateix terme.[14] Salvant totes aquestes dificultats, és innegable que l'estandardització d'aquest sistema ha contribuït molt a millorar la situació actual quant a unificar la forma gràfica dels mots d'origen xinès.

12. Veg. la norma ISO 7098:1991.

13. Vegeu: Yuyan chubanshe (1997:300-330).

14. Hi ha una traducció parcial d'aquestes normes al castellà feta per Ramírez (2004:393-396). També se'n pot trobar una traducció a l'anglès a Pinyin.info <http://www.pinyin.info/rules/index.html>.

Si parlem d'eines a l'abast dels professionals de la llengua ens hem de fixar en les guies d'estil de determinats mitjans de comunicació, ja que són una font a la qual recorren els periodistes i d'altres professionals a l'hora de redactar les seves notícies o d'optar per determinades solucions lingüístiques. Aquestes obres ofereixen poca o cap informació quant al tractament que s'ha de donar als termes d'origen xinès. Per exemple, el *Manual de español urgente* de l'Agència EFE tan sols esmenta que s'han de mantenir els topònims amb escriptura i pronunciació de tradició secular en castellà; al *Libro de estilo de ABC* hi diu: «En los nombres chinos se adoptará la versión correspondiente al sistema pinyin (aunque depurándolo de su excesiva influencia fonética inglesa).[15] Las únicas excepciones serán *Pekín* (no *Beijing*), *Tientsin* (no *Tianjin*), *Chungking* (no *Chongqing*), *Cantón* (no *Guangzhou*) y *Nanking* (no *Nanjing*)». El *Libro de estilo* de *El País* dedica una secció específica al tractament que s'ha de donar als termes d'origen xinès. Bàsicament s'advoca per l'adopció del pinyin llevat de quan un topònim o antropònim tingui ja una ortografia habitual en castellà o bé, en el cas de xinesos d'ultramar, s'hagi fixat una altra transcripció.[16]

5.4 Algunes propostes i reflexions finals

Després d'una anàlisi de l'estat de la qüestió, podem concloure que en català disposem majoritàriament de manlleus lèxics o terminològics (no n'hem trobat a penes de sintàctics i de morfològics), sobretot de la flora i la fauna (segurament més propis dels llenguatges d'especialitat) i d'altres que designen realitats culturals totalment alienes (xenismes), que formen part de la llengua general i que tenen una difusió molt més

15. Sorprèn aquesta referència a l'anglès, ja que el pinyin no té, en absolut, influència de la pronúncia anglesa.

16. Hem consultat aquestes obres per l'exposició que tenim els catalanoparlants al castellà i la influència que això té en la nostra percepció dels mots xinesos.

àmplia. Entre els manlleus recollits hem trobat tant manlleus directes com vehiculats, de necessaris i de superflus (com ara l'ús de *sheng* amb el sentit de 'província' a la *Gran enciclopèdia catalana*).

L'experiència ha demostrat que en el camp de la terminologia és difícil sistematitzar, perquè els termes xinesos ens han arribat en diferents moments històrics i no sempre directament del mandarí, sinó que en la majoria dels casos ho han fet vehiculats per llengües diferents. L'adopció d'un sistema de transcripció com ara el pinyin per les institucions normalitzadores el que persegueix és que hi hagi una coherència entre els manlleus provinents d'una mateixa llengua però, tal com hem vist, això no s'ha aconseguit totalment.

Si repassem els termes recollits al Cercaterm, hi podem observar certes vacil·lacions i disparitat de criteris, encara que les solucions sempre estan molt ben justificades. Hem vist que hi apareixen formes alternatives, termes adoptats i termes adaptats. Quant als termes adoptats (transcrits), hi ha alternança entre el sistema de transcripció del pinyin i d'altres sistemes. També s'observa una vacil·lació en l'ús del guionet i en l'ús de la cursiva (tenim *hakka* en cursiva però *hakkalogia* no).

Des del meu punt de vista, tot i que no es pot oferir una solució global i que cada terme té la pròpia història, seria bo que miréssim d'unificar al màxim el criteri per a la incorporació de manlleus del xinès. D'una banda, i en la mesura del possible, crec que seria bo tractar la introducció de manlleus no cas per cas, sinó per àrees temàtiques (per exemple, en lloc de resoldre el terme *hakka* aïlladament, estudiar com incorporar els diferents termes relacionats amb les llengües o dialectes xinesos). D'aquesta manera, tindríem una visió més holística i evitaríem incoherències.[17] D'altra banda, en cas de no poder trobar fàcilment formes alternatives, m'inclino per la transcripció en pinyin (sense tons per a la difusió dels termes entre el gran públic) sempre que el context d'ús del nou terme ho permeti, ja que aquest sistema ha demostrat tenir una solvència contrastada internacionalment. L'adopció de manlleus en aquest cas podria

17. Al Cercaterm, el terme *hakka* està definit com a «dialecte xinès parlat al SE de la Xina», mentre que a *hakkaologia* hi diu «branca de la lingüística que estudia la llengua *hakka*».

justificar-se perquè amb la seva adaptació correríem el risc de desfigurar-los fins al punt de fer-los irrecognoscibles. Ara bé, caldria garantir una aplicació estricta de les normes del pinyin, per exemple, prescindint del guionet per separar els morfemes que componen una paraula, ja que aquest signe té una altra funció en pinyin.

Una altra reflexió que m'agradaria fer és plantejar de quina llengua és més convenient incorporar els termes: d'aquella de la qual són originaris o d'aquella a través de la qual s'han vehiculat. Aquesta qüestió és força rellevant en el cas del xinès, ja que la majoria de termes no ens arriben directament del mandarí, sinó mitjançant la intermediació d'altres llengües; per exemple, hem incorporat el terme *hakka* en lloc de *kejia*, *wok* en lloc de *guo*, etc. Perquè ens fem una idea de què implica això, pensem què quedaria dels termes *paella* o *allioli* si els xinesos els adoptessin a partir de la pronúncia que en fan els nord-americans. En resultaria un terme recognoscible per a nosaltres? Per això crec que, sempre que sigui possible, és preferible que la llengua a partir de la qual introduïm el manlleu o el calc sigui el mandarí, que és la llengua estàndard a la Xina, perquè d'aquesta manera aconseguirem uns termes que s'assemblaran més a la resta de llengües i es prestaran menys a confusió.

Els processos de codificació d'un sistema lingüístic no es poden considerar mai tancats: per aquest motiu també m'agradaria plantejar la possibilitat de revisar algunes de les formes ja establertes. Estic d'acord que s'ha de vetllar per una certa estabilitat gràfica i que la tradició pesa molt, però en el cas del xinès ens trobem en un estadi inicial d'aquest procés, de manera que segurament encara som a temps de replantejar algunes decisions que es van prendre en un moment en què no disposàvem de suficient perspectiva històrica ni de criteris ben establerts. El contacte entre llengües i cultures és dinàmic, el que ara ens sembla exòtic, amb els anys ho haurem integrat amb normalitat i ens semblarà estrany denominar-ho d'una altra manera.

Per tal de millorar tots aquests aspectes i poder superar les mancances actuals, d'entrada caldria proveir els diferents professionals de la llengua (correctors, traductors, editors, terminòlegs, etc.) d'eines completes i útils a les quals poguessin

recórrer en cas de necessitat. Això passaria no només per una traducció i difusió de les regles del pinyin (que és un objectiu fàcilment abastable), sinó també per la redacció d'unes normes del pinyin més exhaustives que resolguessin, si no tots, la majoria dels casos.

També he detectat la necessitat d'elaborar una guia d'estil que doni resposta a les preguntes més freqüents que es fan les persones que tracten amb termes d'origen xinès.[18] A més a més de les regles ortogràfiques del pinyin, aquesta guia també podria incloure, per exemple, unes directrius sobre la seva pronunciació, que fos útil per a la correcta transmissió oral dels termes d'origen xinès, un quadre de les síl·labes possibles en mandarí —perquè no ens trobéssim, com passa ara, amb transcripcions impossibles en pinyin—, una llista dels manlleus que ja han estat adaptats, etc.

Els fluxos migratoris dels darrers anys i l'augment del pes específic de la Xina al món, fan que aquest país i, conseqüentment, termes procedents del xinès, tinguin cada cop més presència en la nostra vida quotidiana. Només cal fixar-se en la popularitat dels restaurants xinesos, en la quantitat de negocis regentats per ciutadans d'aquesta nacionalitat a les nostres ciutats, en la seva aparició freqüent en els mitjans de comunicació, etc. per adonar-nos que la Xina cada cop ens és una realitat més propera, de manera que els seus productes ens aniran semblant cada cop menys exòtics i les seves paraules cada cop més pronunciables. És per això que, a més a més d'eines per a poder treballar, considero que cal una major massa crítica que vigili la tasca dels professionals (periodistes, traductors, etc.) i els exigeixi una feina de qualitat des del punt de vista traductològic i terminològic. Assumeixo que part d'aquesta empresa és responsabilitat de les universitats, però també és tasca de la societat en general demanar als professionals que ens informen i assessoren que siguin rigorosos amb la seva feina, sobretot en el cas de realitats tan allunyades, ja que al gran públic li és més difícil de contrastar la informació que li arriba sobre aquelles terres o els seus ciutadans.

18. En aquest sentit, hi ha un projecte d'alguns professors de la UAB que està aturat a l'espera de rebre finançament i suport d'alguna institució.

La traducció i la terminologia són dos instruments poderosos que contribueixen a crear una determinada imatge de l'altre. Hem de ser prudents i rigorosos en la nostra tasca per tal de no exotitzar-lo excessivament i, alhora, no simplificar-lo fins al ridícul. Si tenim sempre present que amb la nostra feina estem incidint en la imatge que ens formem aquí dels xinesos i, en definitiva, que podem estar atansant o separant els nostres pobles, segur que tots plegats ens hi mirarem més a l'hora de decidir com incorporar termes nous provinents del xinès al català.

5.5 Bibliografia

ABC. *Libro de estilo de ABC*. Barcelona: Ariel, 1993.

AGENCIA EFE. *Manual de español urgente*. Madrid: Cátedra, 1995.

ALCOVER, A.M.; MOLL, F. DE B. *Diccionari català-valencià-balear* [En línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Palma de Mallorca: Moll, 2007. <http://dcvb.iecat.net/default.asp> [Consulta: 28.09.2007]

COLOMER, Rosa; FARGAS, F. Xavier; MONTES, Dolors. «Noves perspectives sobre els manlleus». *Estudis romànics* (2006), núm. 28, p. 151-177.

GRUP ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Grec.cat* [En línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2007. <http://www.grec.cat/home/jsp/home.jsp?ID=20070929182754> [Consulta: 28.09.2007]

A guide to writing in Mandarin Chinese in romanization [En línia]. Banqiao: Pinyin.info, 2007. <http://www.pinyin.info/rules/index.html> [Consulta: 29.09.2007]

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana* [En línia]. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008. <http://dlc.iec.cat/> [Consulta: 28.09.2007]

EL PAIS. *Libro de estilo*. Madrid: El País, 1996.

OBSERVATORI DE NEOLOGIA. *Diccionario de neologismos on line* [En línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Observatori de Neologia, 2005. <http://obneo.iula.upf.edu/spes/> [Consulta: 29.09.2007]

RAMÍREZ BELLERÍN, Laureano. *Manual de traducción chino-castellano*. Barcelona: Gedisa, 2004.

ROVIRA, Sara. «Translating Chinese pop fiction». *Perspectives: Studies in Translatology*. Vol. 15 (2007), núm. 1, p. 15-29.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [En línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2008. <http://www.termcat.cat/> [Consulta: 28.09.2007]

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2005.

YUYAN CHUBANSHE. *Yuyan wenzi guifan shouce*. Beijing: Yuyan chubanshe, 1997.

ZHOU, Minkang. *Diccionari català-xinès xinès-català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.

5.6 Annex: Llista de manlleus normatius i no normatius d'origen xinès

TERME	DEFINICIÓ I/O OBSERVACIONS
1. acàcia xinesa	(TERMCAT)
2. acupuntura (针灸, zhenjiu)	Pràctica de la medicina tradicional xinesa basada en la introducció d'agulles en determinats punts del cos humà, per alleujar el dolor o amb altres finalitats terapèutiques. (TERMCAT)
3. al·ligàtor xinès	(TERMCAT)
4. amanida xinesa	(TERMCAT)
5. amb característiques xineses (中国特色, Zhongguo tese)	(Mitjans de comunicació.)
6. ang-khak	Colorant vegetal xinès que s'utilitza en aliments. (TERMCAT)
7. ascens pacífic (和平崛起, heping jueqi)	(Mitjans de comunicació.)
8. bastonet (xinès) (筷子, kuaizi)	Cadascun dels dos bastonets que s'utilitzen per a menjar viandes a l'estil xinès. (TERMCAT)
9. blau i blanc (青花/景德镇, qinghua, jingdezhen)	Dit de la porcellana blanca xinesa, caracteritzada pels ornaments en tons blaus, típica de la dinastia dels Ming. (TERMCAT)
10. caolí (高岭, gaoling)	Argila de color blanc, constituïda gairebé exclusivament per caolinita, formada per l'alteració dels feldspats i usada per a fer la pasta de la porcellana. (TERMCAT) *A través del francés* (DRAE).
11. cervesa xinesa	(TERMCAT)

12. cha (茶, cha)	En Filipinas y algunos países hispanoamericanos, té. A través del portugués. (DRAE)
13. champán (舢板, shanpan)	Embarcación grande, de fondo plano, que se emplea en China, Japón y algunas partes de América del Sur para navegar por los ríos. A través del malayo. (DRAE)
14. chashao (叉烧, chashao)	Porc caramel·litzat amb mel. (Mitjans de comunicació i cartes de restaurants.)
15. chin-chin (请请, qing qing)	Interj. U. para acompañar el choque de copas o vasos en un brindis. (DRAE) (Del ingl. chin-chin, y este del chino ching-ching). (DRAE)
16. chop suey (粹碎, zasui)	(TERMCAT)
17. cinc modernitzacions (五个现代化, wu ge xiandaihua)	Fa referència a la modernització de la indústria, l'agricultura, la defensa, la ciència i la tècnica. (Mitjans de comunicació.)
18. col xinesa (白菜, baicai)	(TERMCAT)
19. coll mao (中式衣领, zhongshi yiling)	Coll alt i recte d'inspiració xinesa. (TERMCAT) En castellà: *cuello mandarín (TERMCAT), cuello mao*.
20. cumquat (金橘, jinju)	Fruit del cumquat, agrupat en ramells, de color groc daurat, semblant a una taronja petita, que té la polpa àcida i les llavors menudes, i és consumit fresc, com a fruita de taula, o en conserva. (TERMCAT)
21. dazibao (大字报, dazibao)	Diari mural xinès que s'enganxa a les parets de les places i els carrers de pobles i ciutats i que serveix per a informar sobre els esdeveniments i gestes locals que no es publiquen enlloc més. (TERMCAT)
22. dimsum (点心, dianxin)	(Mitjans de comunicació i cartes de restaurants.)

23. disc xinès	(TERMCAT)
24. erhu (二胡, erhu)	Instrument cordòfon d'arquet de la família de les cítares, que fa uns 70 cm de llargada i uns 15 cm d'amplada, constituït per una caixa de ressonància de forma hexagonal sense obertures acústiques, amb la taula harmònica de pell de serp i amb un mànec llarg sense claviller ni trasts que travessa la caixa, i amb dues cordes aixecades per un pont, que hom toca assegut recolzant-lo sobre la falda. La transcripció de la denominació xinesa segons el sistema Pinyin és *èrhú*. La transcripció segons el sistema Wade-Giles és *erh hu*. Segons les fonts consultades, aquesta denominació prové dels formants *er* 'dos' i *hu* 'bàrbar', en referència, d'una banda, a les dues cordes de què consta, i, d'altra banda, a l'origen forà de l'instrument, que va ser introduït a la Xina pels mongols o pels turcs. (TERMCAT)
25. esquirol volador xinès	(TERMCAT)
26. fengshui (风水, fengshui)	Tècnica d'origen taoista, basada en la recerca de l'equilibri, consistent a disposar els elements de l'entorn (els edificis, les estances i els objectes) de tal manera que es trobin en harmonia amb les forces de la natura. S'opta per escriure aglutinats els dos formants que conformen el terme, malgrat que la majoria de fonts lexicogràfiques en altres llengües opten per mantenir-los separats, d'acord amb la recomanació dels experts en xinès, que justifiquen aquesta grafia pel fet que *fengshui* denomina un concepte nou separat del significat estricte de *feng* i *shui*. (TERMCAT)
27. flam xinès	(TERMCAT)

28. força vital, energia vital, principi vital (气, qi)	Energia subjacent dels organismes vius que infon, preserva i dirigeix la vida i que actua com a element integrador de totes les funcions vitals. 1. Durant una malaltia, la força vital està alterada i l'acció d'un medicament ben indicat ajuda a restablir-ne l'equilibri i com a conseqüència a millorar la salut. 2. El concepte equivaldria aproximadament al *Chi*, de la medicina xinesa, o al *Prana*, de l'ayurveda. (TERMCAT)
29. francolí xinès	(TERMCAT)
30. gat del desert xinès	(TERMCAT)
31. ginkgo (银杏, yinxing)	Arbre caducifoli de la família de les ginkgoàcies, dioic, de fulles flabel·lades, flors masculines petites, en aments laxos, i llavors amb una coberta carnosa que fa olor de mantega rància, propi de la Xina oriental, plantat en jardins i parcs, únic representant actual del gènere *Ginkgo* (*Ginkgo biloba*). (TERMCAT)
32. go (围棋, weiqi)	Joc de tauler originari de l'oest asiàtic en el qual dos jugadors col·loquen una sèrie de peons blancs i una sèrie de peons negres a les interseccions d'una superfície quadriculada amb dinou línies horitzontals i dinou línies verticals, de manera que venç el jugador que ha aconseguit delimitar amb els seus peons un territori més vast que el de l'adversari. Denominació provinent del japonès. (TERMCAT)
33. gos crestat xinès	(TERMCAT)
34. guatlla xinesa	(TERMCAT)
35. guotie (锅贴, guotie)	Mena de cresta farcida de carn i verdures que es menja fregida.
36. iuan (元, yuan)	(TERMCAT)

37. *hakka*[19] (客家, kejia)	Dialecte xinès parlat al SE de la Xina. (TERMCAT)
38. jiao (角, jiao)	Moneda xinesa equivalent a 1/10 part del iuan. (TERMCAT)
39. kung-fu (功夫, gongfu)	(Del ingl. kung fu, transcripción del chino gongfu, de gong, mérito, y fu, maestro). Arte marcial de origen chino, semejante al kárate. (DRAE)
40. lamian (拉面, lamian)	Tallarines fetes a mà. (Mitjans de comunicació.)
41. litxi (荔枝, lizhi)	Fruit del litxi (*Litchi sinensis*), esfèric i vermellós, la polpa del qual, blanca i molt saborosa, alliberada del pericarpi corretjós i del seu únic gran pinyol, és consumida, fresca o en conserva, com a fruita de taula. (TERMCAT)
42. llengua comuna, llengua estàndard (普通话, putonghua)	(Mitjans de comunicació.)
43. mahjong mah-jong (麻将, majiang)	Joc de taula que es juga amb unes fitxes distribuïdes en sèries, i en què els quatre jugadors que hi participen intenten aconseguir unes determinades combinacions de fitxes a partir de successius descarts. Es desestima la forma *Ma Jiang*, malgrat que els especialistes de xinès assenyalen que és la forma més fidel a la pronúncia i a les normes de transcripció actuals del xinès, perquè aquesta adaptació dificultaria la identificació amb la forma que s'ha popularitzat a l'àmbit occidental (*mahjong*, que és probablement una adaptació arcaica basada en el dialecte cantonès). (TERMCAT)
44. mandarí (官话, guanhua)	Dialecte xinès molt estès, base del xinès estàndard. (TERMCAT)
45. martinet menut xinès	(TERMCAT)
46. martinet xinès	(TERMCAT)

19. El terme *hakka* és la pronunciació de *kejia*, que significa *família hoste*, en el regionalecte yue.

47. musaranya cuacurta xinesa	(TERMCAT)
48. om xinès	(TERMCAT)
49. oolong (乌龙茶, wulong cha)	Te semifermentat. (TERMCAT)
50. oriol xinès	(TERMCAT)
51. pa xinès (馒头, mantou)	(TERMCAT)
52. palmera excelsa, palmera xinesa de Chusan	(TERMCAT)
53. pangolí xinès	(TERMCAT)
54. perdre la cara (丢脸, diu lian)	Literatura.
55. pinyin (拼音, pinyin)	(Mitjans de comunicació.)
56. pipa (琵琶, pipa)	Instrument cordòfon pinçat de la família dels llaüts, que fa uns 90 cm de llargada i uns 25 cm d'amplada, constituït per una caixa de ressonància de fusta en forma de pera i de fons bombat, amb la taula harmònica plana amb dues obertures acústiques, i amb un mànec curt amb claviller integrat a la caixa, amb trasts i de quatre a sis cordes separades de la caixa per un pont, que hom toca recolzant-lo en posició vertical sobre la falda. La transcripció de la denominació xinesa segons el sistema Pinyin és *pípá* o bé *pípa*. La transcripció segons el sistema Wade-Giles és *p'i p'a*. Segons les fonts consultades, aquesta denominació prové dels formants *pi* 'tocar endavant' i *pa* 'tocar enrere', en referència a les dues maneres bàsiques de tocar l'instrument: amb l'índex de la mà dreta desplaçant-se de dreta a esquerra (*pi*) o amb el polze de la mà dreta desplaçant-se d'esquerra a dreta (*pa*). (TERMCAT)

57. política d'una sola Xina (一个中国原则, yi ge Zhongguo yuanze)	(Mitjans de comunicació.)
58. política del fill únic (独生子女政策, du sheng zi nü zhengce)	(Mitjans de comunicació.)
59. qin, guqin (琴, qin)	Instrument cordòfon pinçat de la família de les cítares constituït per una caixa de ressonància de fusta de forma rectangular, d'uns 125 cm de llargada i uns 20 cm d'amplada, amb un extrem més estret que l'altre i amb la taula harmònica lleugerament corbada, generalment amb set cordes de diferent gruix separades de la taula amb dos ponts fixos, que hom toca en posició horitzontal. El qin ha representat històricament la imatge de la cultura i la música xineses. Afinat en la gamma pentatònica, l'intèrpret en selecciona els sons per mitjà d'una celleta mòbil que desplaça al llarg de les cordes amb la mà lliure. Les transcripcions de les denominacions xineses segons el sistema Pinyin són *qín* i *gín*, respectivament. Les transcripcions segons el sistema Wade-Giles són *ch'in* i *ku ch'in*, respectivament. Segons les fonts consultades, la denominació *qin* significa 'instrument' i *gu* és 'antic'. La denominació *guqin* és posterior i es va començar a utilitzar per a indicar l'origen antic d'aquest instrument, que té més de tres mil anys d'història. (TERMCAT)
60. quètxup (茄汁, *kôechiap* en cantonès; *qiezhi* en mandarí)	*(Voz inglesa, y esta del chino kôechiap, salsa de pescado en escabeche). (DRAE)* Salsa elaborada a base de polpa concentrada de tomàquet condimentada principalment amb vinagre, suc de llimona, sucre i sal. (TERMCAT)

61. rata del bambú xinesa	(TERMCAT)
62. ratpenat de cua de beina xinès	(TERMCAT)
63. ratpenat de ferradura xinès	(TERMCAT)
64. reineta xinesa	(TERMCAT)
65. renminbi (人民币, renminbi)	(Mitjans de comunicació.)
66. rickshaw, jinrikisha, jinriksha, rikisha, riksha (人力车, renliche)	Vehicle lleuger de dues rodes i una sola plaça, originari de l'Extrem Orient, que serveix per a transportar passatgers i que és estirat per una persona. (TERMCAT) Del japonès *jin*, home, i *riki*, força. Vehicle lleuger arrossegat per una bicicleta o una moto, destinat al transport de persones, a l'Àsia del SE i a la Xina. (TERMCAT)
67. sangley (商人, shangren)	Persona xinesa que comerciava a les Filipines. (TERMCAT) *Del chino* sang- lúi, *a través del tagalo* sanglay. *(DRAE)*
68. sapeca	Moneda xinesa i indoxinesa antiga. (TERMCAT)
69. shaolin (少林, shaolin)	(Mitjans de comunicació.)
70. shaomai (烧卖, shaomai)	Farcellets al vapor. (Mitjans de comunicació i cartes de restaurants.)
71. shar-pei (沙皮狗, shapigou)	Gos de raça xinesa. (TERMCAT)
72. tai-txi-txuan, tai-txi (太极拳, taijiquan)	Art marcial consistent en un encadenament de moviments suaus segons uns esquemes precisos, que té com a objectiu l'equilibri físic i mental de qui el practica. La transcripció de la denominació xinesa segons el sistema Pinyin és *tai ji quan*. S'ha optat per l'adaptació al català (i no per la transcripció) perquè és un terme força popular. (TERMCAT)

73. talp musaranya xinès	(TERMCAT)
74. tangram (七巧板, qiqiaoban)	Trencaclosques d'origen xinès constituït per un quadrat dividit en set formes geomètriques amb la combinació de les quals es poden construir diverses figures. (TERMCAT)
75. te (茶, cha)	Ús generalitzat.
76. te de Pu-erh (普尔茶, pu'er cha)	Te xinès amb propietats terapèutiques. Pu-erh és un topònim xinès d'un poble de la província de Yunnan. (TERMCAT)
77. tigre de paper (纸老虎, zhi laohu)	(Mitjans de comunicació.)
78. tofu (豆腐, doufu)	Mató de soia obtingut per precipitació de la llet de soia amb composts càlcics. (TERMCAT)
79. tuina (推拿, tuina)	Branca de la medicina tradicional xinesa. (TERMCAT)
80. txi-kung (气功, qigong)	Combinació de moviments suaus del cos amb el control de la respiració i la concentració mental a fi de regular el flux d'energia corporal. La transcripció de la denominació xinesa segons el sistema Pinyin és *qi gong*. S'ha optat per l'adaptació al català (i no per la transcripció) perquè és un terme força popular. (TERMCAT)
81. un país, dos sistemes (一国两制, yi guo liang zhi)	(Mitjans de comunicació.)
82. una imatge val més que mil paraules (百闻不如一见, bai wen bu ru yi jian)	D'acord amb Ramírez (2004:104), aquesta expressió és d'origen xinès i ens ha arribat a través de l'anglès.
83. wantun (混沌, *mandarí* hundun, *cantonès* wantun)	(Mitjans de comunicació i cartes de restaurants.)

84. wok (锅, guo)	Cassola metàl·lica grossa, originària de la Xina, que té la base com un bol i que tradicionalment té una nansa de fusta. (TERMCAT)
85. xarol (漆料, *mandarí* qīliào, *cantonès* Chātliú)	Laca, vernís molt brillant i permanent inventat pels xinesos; tela o pell enllustrada amb laca. (TERMCAT) Del castellà (*Diccionari català-valencià-balear*). *A través del portugués* charão, *del chino* chat liao. *(DRAE).*
86. yang (阳, yang)	(TERMCAT)
87. yin (阴, yin)	(TERMCAT)
88. zen (禅, chan)	(Mitjans de comunicació.)
89. zheng, guzheng (筝, zheng)	Instrument cordòfon pinçat de la família de les cítares constituït per una caixa de ressonància de fusta de forma rectangular i corbada, d'uns 120 cm de llargada i uns 25 cm d'amplada, amb obertures acústiques laterals i amb una vintena de cordes, habitualment afinades seguint l'escala pentatònica, que hom toca en posició horitzontal, amb l'ajuda de diversos ponts mòbils i amb plectres en forma de didal. Les transcripcions de les denominacions xineses segons el sistema Pinyin són *zhēng* i *ghǔnzhēng*, respectivament. Les transcripcions segons el sistema Wade-Giles són *cheng* i *ku cheng*, respectivament. La denominació *guzheng* és posterior i es va començar a utilitzar per a indicar l'origen antic d'aquest instrument (*gu* significa 'antic'), que té uns quatre mil anys d'història. (TERMCAT)